

NEWSLETTER

institut
VÁCLAVA
KLAUSE

Václav Klaus:
Má EU dobrou budoucnost?

Otázka IVK:
Kniha roku

Hana Lipovská:
Rogoffův plán na zrušení
hotovosti

Petr Hampl:
O nostalgii za starým režimem

Má EU dobrou budoucnost?*

Václav Klaus

Je o mne známo, že jsem přísným kritikem EU. Nijak to neskrývám, nijak se za to neomlouvám. Dnes už to navíc není postojem zas tak výjimečným. Dříve jsem byl více osamocen. Přesvědčených a přesvědčivých apologetů dnešní reality evropské integrace je už dnes strašně málo. Chtěl bych ale předeslat, že mi vždy šlo a jde i teď o kritiku konstruktivní, ne destruktivní.

Můj pohled je legitimním postojem člověka, který byl čtvrt století na špičce české politiky, a proto byl i aktivním účastníkem politiky evropské. Je postojem ekonoma, který se léta či vlastně už celá desetiletí zabývá studiem příčin evidentní nevykonnosti evropské ekonomiky a z toho plynoucí ztráty pozice Evropy ve světě. Je postojem autora, kdo svými psanými texty a projevy už dávno vykročil z ekonomie do širšího společensko-vědního pohledu na evropský vývoj. Je pohledem někoho, kdo k těmto tématům nevydává pouze náhodné, izolované výroky, ale kdo o nich systematicky píše. A to nejen články, ale i knihy.

Rychle uvedu názvy těchto knih: Evropa pohledem politika, pohledem ekonoma (2001), Evropa Václava Klause (2004), Prezident republiky k Lisabonské smlouvě (2009), Evropská integrace bez iluzí (2011), My, Evropa a svět (2013). Několik z nich jsem jich vzal s sebou a nechám je v knihovně Vaší univerzity.

Jsem přesvědčen, že je má kritika fungování Evropské unie racionální, věcná, nikoli aprioristická. Vychází jak z teoretických poznatků, tak ze sledování statistických údajů i z pozorného rozhlížení se kolem sebe. Neplete si hodnocení plánů a záměrů s hodnocením reality. Je založena na přísném odlišování *normativních* postojů, tedy představ, jaký by svět být měl nebo jaký bychom si ho přáli mít, od *pozitivních*, chcete-li deskriptivních pohledů na to, jaký svět skutečně je.

* Projev na Univerzitě Konstantína Filozofa v Nitre, 26. října 2016.

Odlišnost chtění, přání, ne-li snu od reality je věcí normální, běžnou, samozřejmou. Chybou je, když se jedno vydává za druhé. Znali jsme to všichni, kdo jsme prožili komunismus. Dnešním studentům bych moc přál, aby podobnou zkušeností jako my nemuseli projít. To, co přichází, určitě nebude stejné jako to minulé. Přejde to v jiném převleku, v jiných barvách, s jinými prapory a hesly a to nás může mást. V tomto semestru přednáším na pražské VŠE předmět „Transformační procesy“ a vracím se tam i k tomu, co naši transformaci na počátku 90. let předcházelo. Pro studenty odlišuji – nazývám to HM – hypotetický model centrálně plánované ekonomiky od RM, od reálného modelu této ekonomiky. Rozdíl byl obrovský.

EU je entita bez lidu, bez démosu, to znamená bez demokracie. Je to entita s jen velmi slabou společnou identitou.

Zdůrazňuji to proto, že se obávám, že menší rozdíl nastal – a stále se rozrůstá – i v případě dalšího velkého lidského projektu, dalšího velkého experimentu, kterým je evropská integrace, resp. její dnes prosazovaná a vlastně již prosazená varianta. Tímto experimentem je směřování k vytvoření sjednocené, ever-closer (jak se výstižně říká v angličtině), kontinentálně pojaté, tradiční evropské národní státy (nebo kolem jednoho národa utvořené státy) oslabující, ne-li likvidující unie.

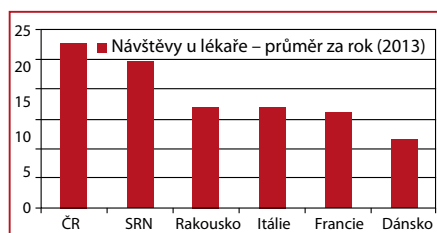
Chci velmi rychle zdůraznit, že toto není jediný možný HM, jediný možný hypotetický model evropské integrace. Dovedu si představit její úplně jinou variantu, která by pro Evropu, pro evropské státy a národy, pro občany jednotlivých evropských zemí byla daleko příznivější a přínosnější.

Podívejme se nejprve na to, za co se dnešní EU vydává. Mohu se v tomto krátkém čase bohužel pokusit jen o velmi schematické vyjádření dnešního HM modelu EU:

- dnešní EU je prezentována – před světem i před občany svých členských zemí
- jako společenství národů zajišťující mír na evropském kontinentě;
- jako demokraticky organizovaná a řízená skupina zemí, kde si démos připadá jako démos, kde je lid lidem v politickém

PROSINCOVÝ GRAF IVK

Češi – rekordmani v nemocnosti?

Pramen: OECD.Stat

Institut Václava Klause o.p.s.

Šárecká 29
160 00 Praha 6
e-mail: office@institutvk.cz
www.institutvk.cz

IVK – Newsletter
Institutu Václava Klause
Registrace MK ČR E 11024
Periodicita: měsíčník
Datum vydání: 12. 12. 2016

smyslu, tedy kde je lid – nikoli politické a byrokratické elity – hlavním aktérem politického dění;

EU je entita s jedinou dominantní zemí, Německem. Je to entita bez autentické, skutečné solidarity.

- jako koherentní, jedolitá, homogenní entita, monokulturně založená na jednotných evropských hodnotách a vzorcích chování. Rozdíl mezi kulturou např. Řecka, Finska, Irska či Portugalska je interpretován jako natolik zanedbatelný, že je násilná homogenizace Evropanů považována za snadnou a žádoucí;
- jako konglomerát zemí, kde jsou si všichni rovni (v orwellovském smyslu), kde je síla hlasu mocného Německa srovnatelná s hlasem malé Malty, Estonska či Slovinska;
- jako zcela altruistická instituce podobná rodině, kde slabším členům významně a dobrovolně pomáhají ti silnější;
- jako instituce, kde je opozice vůči oficiálním názorům nejen povolena a umožněna, ale i vítána;

EU je entita oslabená nefunkční měnovou unií a nepromyšleným zrušením hranic, Schengenem.

- jako instituce, kde existuje skutečná, demokraticky utvářená a demokraticky implementovaná politika, atd., atd. Opakuji – vím, že tímto stručným náčrtem provádím pouhou modelovou zkratku daleko složitější reality.

Ve skutečnosti je dnešní EU něco úplně jiného:

- je to entita bez lidu, bez démosu, to znamená bez demokracie. Nesouhlasím s eufemistickými výroky, že EU charakterizuje demokratický deficit (což říci je dnes už téměř oficiálním stanoviskem). Jako následek výrazných de-demokratických tendencí, vyvolaných maastrichtskou a lisabonskou smlouvou, vidím v Evropě *post-demokracii*. Tedy něco úplně jiného než demokracii, resp. než její pouhý deficit;
- je to entita s jen velmi slabou společnou identitou. Pro mnohé z nás být Evropanem znamená převážně jen geografické vymezení. Pokud jde o naši skutečnou identitu, jsme primárně Češi, Slováci nebo Maďaři. A jsme na to hrdí. Jisté společné evropské znaky – stejně jako jistá evropská identita – nepochybně také existují, ale jsou relativně slabé. Evropanikdy nebyla „tavicím kotlem“ (melting

pot) v americkém slova smyslu (i když asi už jen v původním, nikoli dnešním americkém pojetí);

- je to entita, která zneužívá pojem subsidiarita k zamaskování skutečného stavu věcí a k zamlčování převládající tendence, kterou je neustále narůstající centralizace veškerých rozhodovacích procesů a přenášení více a více oblastí rozhodování od jednotlivých států do Bruselu;
- je to – zvláště po Lisabonské smlouvě, které jsem se jak známo intenzivně bránil – entita s jedinou dominantní zemí, Německem, které – jak nedávno prohlásil německý „Staatsminister für Europa“, Michael Roth – musí v Evropě převzít vedoucí roli, ať se mu to samotnému líbí či nikoli. Zejména malé střeoevropské země to musí chápat jako riziko vůči své integritě, autonomii, suverenitě;
- je to entita bez autentické, skutečné solidarity. Pomoc Řecku – a to ví Slovensko více než dobře – nebyla dobrovolnou národní sbírkou Slováků na Řeky. Byla to za „solidarititu“ vydávaná politika evropských elit, prováděná za peníze evropských daňových poplatníků, kteří si to většinou nepřáli;
- je to entita oslabená nefunkční měnovou unií, založenou na seskupení ekonomicky málo kompatibilních zemí a oslabená – jak ukazuje dnešní migrační krize – nepromyšleným zrušením hranic, Schengenem.

Ten první seznam, který jsem uvedl, je propagandistickou verzí dnešní EU, ten druhý je realitou dnešní EU.

Svou již zmíněnou knihu Evropská integrace bez iluzí, která vyšla v osmi evropských jazycích, jsem založil na důrazném odlišování evropské integrační (převážně ještě kooperativní) fáze a evropské unifikace (tedy centralizační) fáze. Mnoho lidí nepostřehlo, že došlo k fundamentální přeměně integračního modelu. Tato změna sice neproběhla přes noc, protože šlo o proces, ale je symbolizována jedním klíčovým dokumentem, Maastrichtskou smlouvou. Ta byla zformulována v prosinci 1992, v okamžiku, kdy měli Češi a Slováci jiné starosti – bylo to tři týdny před rozdělením společného státu. Příliš jsme se tehdy této *kvalitativní změně* evropského integračního procesu nevěnovali.

Ta byla navenek vyjádřena změnou jednoho písmene. Místo ES (Evropské společenství) přišla EU (Evropská unie). To vedlo k zásadnímu přesunu rozhodování do bruselského centra a k realizaci dvou radikálních, evropskou historii měnících procesů – *Schengenu* a *aura*. Oba byly „prodány“ evropské veřejnosti jako život usnadňující a obohacující změny, jako možnost přejít do jiných zemí bez ukazování pasu

a bez měnění si peněz na hranicích, jako efekty či benefity zadarmo. Už tento efekt údajně „zadarmo“ musel být podezřelý. Každý rozumný člověk ví, že zadarmo není nic, že se to tak jen zdá. Často se stává, že člověk vidí jen povrchní, bezprostřední, krátkodobé efekty a že nevidí náklady dlouhodobé, které nemusí být okamžité a bezprostřední. To veřejnosti říkal jen málokterý politik.

Evropa může mít dobrou budoucnost, když provede fundamentální změnu. EU dobrou budoucnost mít nemůže.

Je evidentní, že jak Schengen, tak euro náklady mají. O nemalých nákladech toho prvního projektu přesvědčila snad už každého současná migrační krize, o nákladech společné evropské měny nás přesvědčila dluhová krize řady evropských, zejména jižních zemí, nepřetžitá, dosud nevyřešená krize řecká, povinné přerozdělovací procesy v rámci EU, atd.

Mnozí jsme na tyto problémy upozorňovali s předstihem. Byli jsme označováni jako euroskeptici, i když my jsme trvali na tom, že jsme eurorealisté. Proč naše varování nebylo bráno na vědomí? Proč došlo k tak velkému podcenění nákladů obou těchto velkých projektů evropské unifikace? Nejen veřejností, ale i politiky, kteří je prosazovali?

Byla to krátkozrakost, nepozornost, nedostatečná analýza, chybné předpoklady, obvyklé lidské preferování viditelného krátkodobého efektu před v čase a prostoru rozptýleným dlouhodobým nákladem? Bylo to – a teď si vypůjčím slavná slova francouzského ekonoma Frédérica Bastiata, dnes již více než 160 let stará, v jeho slavného pamfletu *„What Is Seen and What Is Not Seen?“* Ten je stejně aktuální i dnes. Čili, byl to pouhý lidský defekt? Defekt umožněný silou a propagandou pozitivních očekávání ohledně jakýchkoli evropských integračních procesů?

Nebo to bylo něco jiného? Něco daleko horšího, daleko méně omluvitelného? Nebyly ony negativní důsledky samotným záměrem? Nebylo záměrem hlavních demiurgů evropského integračního procesu učinit kroky, o kterých věděli, že jsou předčasné a samy o sobě nefunkční (a dlouhodobě neudržitelné)? Nebylo to tak, že dobře věděli, že nemohou dlouho přetrvávat bez dalších navazujících kroků, které však už půvab oněch prvních líbivých opatření neměly a které byly – svými dopady na samotnou existenci jednotlivých evropských států a jejich elementární suverenitu – pro občany jednotlivých států tehdy ještě evidentně nepřijatelné? Nezatajovalo se vědomě, že Schengen vlastně

konec konců vyžaduje evropskou armádu, evropskou policii, ale i např. evropské přerozdělování migrantů, jejichž masový příchod umožnilo právě zrušení hranic? Nebylo zamlčováno záměrně, že euro, evropská měnová unie, nemůže dlouhodobě existovat bez evropské fiskální (či finanční) a evropské politické unie a že musí nastat trvalé rozsáhlé evropské přerozdělování? Mám strach, že právě toto bylo záměrem a že právě toto bylo významnější než ona

– spíše omluvitelná – krátkozrakost lidského uvažování. Již před mnoha lety jsem říkával, že jak Schengen, tak euro jsou projekty pro dobré počasí. Jakmile skončí teplé a suché léto, jakmile přijdou podzimní deště, zimní sníh a mráz, důsledky děravé střechy se hned projeví. Tak tomu bylo i v tomto případě.

Abych se vrátil k otázce v nadpisu. Evropa může mít dobrou budoucnost, když provede fundamentální změnu, neboli hlubokou

rekonstrukci svého institucionálního rámce a ideologie, na níž byl dosavadní vývoj založen. Prostě, když se spraví nebo radši vymění celá střecha.

Evropská unie podle mého názoru žádnou dobrou budoucnost mít nemůže. Ta je slepou uličkou, která nikam nevede. Tato ulička musí být opuštěna. Čím dříve bude opuštěna, tím bude pro Evropu, a její dobrou budoucnost, lépe. A o tu by nám všem mělo jít. ■

Udělení ceny European Freedom Award ve Stockholmu

Dne 4. listopadu 2016 se stal Václav Klaus prvním laureátem ceny European Freedom Award. Cenu uděluje bruselský institut IDDE (Institute for Direct Democracy in Europe) a frakce Evropského parlamentu ADDE.

Slavnostní ceremoniál předání ceny proběhl ve Stockholmu v hotelu Grand Hotel v sále, kde byla od roku 1901 do roku 1929 udělována Nobelova cena.

Václav Klaus v rámci ceremoniálu přednesl projev s názvem „The European Freedom Award in the Freedom Endangering European Union“, který je k přečtení na webu www.klaus.cz a ke zhlédnutí na facebookové stránce Institutu Václava Klause.

Dalšími řečníky byli předseda švédské politické strany Sweden Democrats Jimmie Åkesson, předseda britské strany UKIP Nigel

Farage, generální ředitelka IDDE Laure Ferrari a viceprezident IDDE Peter Lundgren.

*Petr Macinka, Institut Václava Klause,
7. listopadu 2016.*

OTÁZKA IVK – KNIHA ROKU

Některé noviny a časopisy příležitostně oslovují autory z řad kulturní a společenské obce s otázkou, jaká publikace je v poslední době zaujala. Připadá nám zajímavé a žádoucí, aby liberálně konzervativní think tank, jakým Institut Václava Klause je, položil spřízněným autorům podobnou otázku: Jaká letošní kniha Vás nejvíce oslovila a proč?

Václav Klaus

I když jsem úryvky (a dlouhé, nesmírné pochvalné recenze v různých časopisech světa) Houellebecqova *Podvolení* (Odeon, 2015) četl již před koncem roku loňského, vlastní knihu jsem četl až letos. Považuji ji za naprosto klíčovou výpověď o naší době. Dnešní přibližování se k prezidentským volbám ve Francii její naléhavost jen zvyšuje. Konec konců, po termínu odevzdání této odpovědi proběhne prezidentská volba v Rakousku. Ta bude také o tomtéž. Knihu jsem nejen přečetl – nescílněkrát jsem o ní v letošním roce mluvil, a to jak na veřejnosti, tak v soukromí. Navíc jsem objevil další Houellebecqovy knihy a jeho o několik let starší kniha *Mapy a území* není o nic horší. Možná dokonce lepší.

Milan Knížák výtvarník

Rea Michalová: Karel Teige – kapitán avantgardy (Kant, 2016). Karel Teige, který před

druhou světovou válkou patřil k největším evropským vzdělavcům, byl po komunistickém puči v roce 1948 přes své levicové smýšlení (tak typické pro tehdejší avantgardu) komunisty umlčen. Na okraji paměti zůstává dodnes, poněvadž jeho komplikovaná osobnost je pro vesměs simplifikující teoretiky příliš složitá a obtížně pochopitelná. Když jsem byl generálním ředitelem NG, chtěl jsem tento dluh splatit. Přijali jsme schopnou teoretičku, která dva roky pracovala jen na shromažďování materiálů týkající se Teigeho života a práce. Autorka Rea Michalová s obrovským nasazením připravila v nakladatelství KANT vydání této fenomenální knihy pod letošní stromeček. To, co se stalo, je typické pro současnost. Ta prokazuje neúctu k vlastní minulosti. Současná společnost opět likviduje výjimečné a poctivé osobnosti a do čela společnosti se dostávají ve velké většině jen povrchní a neprofesionální kariéristé, jejichž záměrem je vlastní prospěch.

Benjamin Kuras spisovatel

Malcolm Gladwell: David & Goliath (Penguin, 2014). Součástí podtitulku je „Umění bojovat s obry“ vycházející ze slavného biblického vítězství na první pohled bezbranného práčete Davida nad po zuby ozbrojeným, ale nemotorným obrem, prakovou střelbou kamenem doprostřed čela. Autor objevuje princip, kdy „výhoda může být nevýhodou a nevýhoda výhodou“. A přidává tučet známých případů vítězství „malých“ nad přesilou, z nichž jeden z nejpozoruhodnějších je Dr. Jay Freireich, který proti překážkám přesily lékařského establishmentu vynalezl chemoterapii rakoviny.

Jiří Weigl výkonný ředitel IVK

V letošním roce mě zaujala obsáhlá kniha cambridgeského historika *Brendana Simmse „Zápas o evropskou nadvládu – od pádu Cařihradu po současnost“* (Prostor, 2015). Autor v ní zevrubně, ale čtivě zkoumá po- ▶

litické dějiny Evropy v bezmála šesti stolecích a analyzují jejich hybné síly. Jako klíčovou pro celý kontinent vidí v celém tomto období úlohu Německa, což je dnes pohled velmi přínosný. Kniha byla napsána před brexitem, přesto i tak autor dochází k závěru, že Evropa je schopna se sjednotit pouze proti vnějšímu ohrožení a klade v tomto směru mnoho zásadních otázek.

Jiří Brodský
velvyslanec ČR v Dánsku

Boris Johnson: Faktor Churchill (Kniha Zlín, 2016). Obával jsem se, že s každou další biografickou knihou o Churchillovi bude mezní užitek klesat. Současný britský ministr zahraničí však napsal knihu, která skládá Churchillovi hold a dokáže kolem čtenáře poutavě - a nikoli suchopárně chronologicky - vykreslit atmosféru a faktografii významných chvil a okolností Churchillova života. Připomíná, že pohyb přítomnosti do minulosti se neodehrává po nevyhnutelných kolejkách. Výhybku může přehodit osobnost s pevnými názory, které není zprvu většinou tleskáno, která je ochotna riskovat a má k tomu potřebnou odvahu i přesvědčivost.

Ivo Strejček
člen správní rady IVK

Knihu *Davida Clay Large „Hitlerův Mnichov: Vzestup a pád hlavního města nacistického hnutí“* (Argo 2016) považují za ohromující studii procesu vzestupu a pádu nacistického hnutí ve městě, které autor nazývá „Athénami nad Isarem“. To, co mě na knize výrazně zaujalo, snad ani tak nebyl nesmírně detailní a poučný popis vzniku a vývoje NSDAP a role Hitlera, ale průběžné autorovo hledání odpovědi na to, jak k něčemu tak zruďnému mohlo dojít, „ve městě umělců a filozofů“. Odpovědi, které Clay Large nabízí, se zdají aktuální i dnes.

„Völkisch“ hnutí, šovinismus, antisemitismus, touha středních vrstev po pořádku a autoritách schopných vynutit pořádek byly reakcemi jednak na nevázaný bohémský kosmopolitismus části mnichovské společnosti opovrhující vším národním, ale i na válečné strádání Mnichovanů v průběhu

I. světové války a na komunistický rozvrat Mnichovské republiky rad, v jehož důsledku běžným občanům města nevadilo, když „hnědí“ začali zavádět „pořádek“ proti „rudým“. *Hitlerův Mnichov* považují za ohromující čtení s mimořádně inspirativním přesahem do dnešní evropské reality.

Vlastimil Vondruška
spisovatel

Oslovuje mne především historická literatura, ale bylo by nespravedlivé říci jen jeden titul, protože výtečných autorů máme dnes hodně. Letos jsem četl několik dobrych historických románů, například od Jana Bauera, Františka Niedla nebo Nadi Horákové. Historická beletrie bývala vředycky dobře přijímána v časech, kdy náš národ hledal svou identitu, kdy musel bojovat za svá práva. To se děje i dneska, kdy je třeba národní ideje bránit proti multikulturnímu šilenství.

Kamil Janáček, Stanislava Janáčková,
ekonomové

Mervyn King: The End of Alchemy. Money, Banking and the Future of the Global Economy (London, Little, Brown, 2016). Kniha je hlubokou analýzou současných problémů finančního sektoru a ekonomiky a širavou kritikou hospodářských politik vlád, zejména měnových politik centrálních bank. Ukazuje, že modely, které centrální banky používají pro predikci vývoje ekonomiky a inflace, neříkají nic o významu peněz a bank – neboť neobsahují finanční sektor. Navíc mají tu vlastnost, že se – z povahy modelu – ve středním období inflace vždy vrací k cíli. Autor kritizuje „nekonvenční“ nástroje měnové politiky a vidí nebezpečí ve spoléhání na centrální banky, namísto reálného přizpůsobení ekonomik. Upozorňuje na velkou hrozbu, kterou jsou pro světovou ekonomiku stále přetrvávající velké globální nerovnováhy, a pro jejich korekci doporučuje návrat k plovoucím kurzům měn. King uzavírá, že kapitalismus, ač není perfektní, je tou nejlepší cestou k vytváření bohatství – umožňuje svobodné myšlení, vytváří podněty pro inovace, podporuje růst produktivity.

František Mikš
šéfredaktor nakladatelství Barrister & Principal
Nový překlad románu *Thomase Manna Kouzelný vrch* od Vratislava Jiljí Slezáka, nyní pod titulem *Kouzelná hora* (Mladá fronta, 2016). Obsáhlé dílo odehrávající se před Velkou válkou je klíčové k pochopení turbulentního dvacátého století, ale i samotných Němců. Prokousávám se jím podruhé, s odstupem pětadvaceti let. A stále překvapuje hutnými myšlenkami, někdy i nadčasovostí. Například odpověď německého protagonisty Hanse Castorpa v rozhovoru s madame Chauchat, která označí Němce za pedanty: „Řeknu ti francouzsky, na co jsem přišel. Čemu dnes Evropa říká svoboda, je možná záležitost dost pedantská a měšťanská v porovnání s naší potřebou pořádku – tak to je.“

Jan Sechter
velvyslanec ČR v Rakousku

Letos mne zaujala kniha britského europoslance a protagonisty odchodu Velké Británie z EU, která vyšla dva měsíce po brexitu: *Daniel Hannan: What Next: How to get the best from Brexit* (Head of Zeus, 2016). Analýza dlouhodobých příčin, které vedly k brexitu a tím, jak bude možné uspořádat vztahy Velké Británie k EU 27, k okolnímu světu a jak a v čem reformovat samotnou Velkou Británii. Kniha zároveň autobiograficky sleduje životní linii autora zabránit nebo alespoň zpomalovat prohlubování evropské unifikace. Kniha by měla být četbou pro každého, kdo je přesvědčen, že nové uspořádání vztahů Velké Británie a EU může přinést oboustranně prospěšnou spolupráci, ale bude poučením i pro ty, kteří doufají, že se Británii mimo EU povede hůře. Jednání o brexitu se mohou zadržnout na mnoha technických detailech, pokud nad ztrátou představitosti nepřeváží politická racionalita. Kniha přináší zajímavé podněty, které mohou pomoci politikům i vyjednavacům na obou stranách.

Michal Semín
publicista

Petr Hájek: Smrt ve věži. Manuál k přežití katastrofy (2016). Závěrečný díl „smrteľné“

NOVINKA

„*Smrt ve věži*“ (Daranus, 2016) je vrcholem trilogie („*Smrt ve středu*“, 2009, „*Smrt v sametu*“, 2012), která snímá závoj ze lži a mystifikací nad utajenými ději v politice, médiích a celém našem životě od převratu v listopadu 1989 až po dnešek. Ve vypjaté době, kdy svět opět balancuje na hraně sebezničení, však **Petr Hájek** přináší i něco víc: odpověď na otázku, co s tím vším nebezpečím může běžný člověk dělat. Autor měl jako jeden z mála příležitost ocitnout se v mnoha zvláštních situacích a dostat se k zajímavým lidem a dokumentům, takže nás na každé stránce překvapuje. 406 stran.

objednávky na: www.daranus.cz

trilogie Petra Hájka poskytuje mnohé odpovědi na otázky, jež si čtenáři kladli po přečtení předchozích dvou dílů. Přesto ani tentokrát některé otázky nemizí. Nikoli však proto, že by si tím autor jen vypočítavě otevíral dvířka k další publikaci. Mohou za to témata, jimž se Hájek věnuje: Odhalování falešných obrazů o naší minulosti i přítomnosti, boj o světovládu, polemika s novověkou medicínou a „novým věkem“ obecně, role náboženství (vertikály) ve veřejném životě (horizontála). Optikou Hájkovy opusu nahledneme za kulisy mediální „reality“, abychom pochopili, že na krizi, jimiž aktuálně procházíme, sekulárně-osvěcenské recepty nestačí. Kniha není jen čtivým vyznáním ryziho kontrarevolucionáře, ale i praktickým návodem, jak očekávanou katastrofu se ctí přežít.

Alexandr Tomský politolog

Malcolm Bradbury: Bořitel dějin (anglický originál *A History Man*)(Leda, 2016). Učitel dějinné nevyhnutelnosti pořádá divoké revolučně sexuální mejdany, šikanuje konzervativního studenta a ovládne profesorský sbor. Jak nevzpomenut na první čtení v Anglii před čtyřiceti lety. Satira tehdy vzbudila pozornost svou literární kvalitou, ale kdo by tušil, že nejde jen o profesora sociologie jedné univerzity, že se jeho kritický duch a revoluční rétorika proti buržoazní morálce a myšlení jednou přerodí a v hávu „politikorektnosti“ zavede cenzuru a převýchovu britských studentů.

Václav Junek spisovatel

V mém věku se věnuji literatuře zpravidla už jen ze dvou důvodů: ze zvědavosti, o kolik píše jiní lépe než já, anebo v rámci hledání zdrojů pro mé knížky, přičemž jsem svoji knihu roku našel právě v tom druhém oddíle. Nabídku nakladatelství Quidemedia jistě nelze přijímat bez výhrad *en gros*, avšak právě tam odtud získaný titul *Proč bojujeme* jsem uvítal jako cosi vysloveně výjimečného. Vzdor tomu, že některé autorovy sentence poznamenal mezi prvními vydáními originálu a aktuální rea-

litou čas, říká totiž *Guillaume Faye* v duchu názvu knihy nahlas, srozumitelně, bez vši pomatené pseudokorektnosti a zejména zcela hodnověrně věci, z nichž musí jít našim sluníčkářům a multikulturalistům mráz po zádech – pokud taková cenná díla čtou. Jestliže však ne, rozhodně by měli. Přitom právě oni!

Petr Žantovský publicista

Z mého oboru – mediálních studií – bych upozornil na dvě knihy. Jednak poprvé česky (v nakl. Portál) vyšla kniha *Waltera Lippmanna Veřejné mínění* (Public Opinion, poprvé v orig. 1922) - průkopnická práce otevírající diskusi o tom, jak se utváří, formuje, a také (zejména dnes) deformuje veřejné mínění. Je to práce prorocká. Druhá kniha vyšla v Karolinu, jejím autorem je klasik mediální teorie Denis McQuail a má název *Žurnalistika a společnost*. Kniha sama nic moc nového neobjevuje, její cena je hlavně v tom, že asi poprvé v této disciplíně zaznamenává ten významný fenomén posledních let, což je rozmach internetových médií, občanská či participační žurnalistika. A ačkoli McQuail jako důsledný zastánce světa tradičních médií nemá k novým médiím mnoho důvěry, alespoň už připouští, že jejich růst je mj. důsledkem neschopnosti či neochoty tradičních médií pravdivě a nestranně informovat veřejnost o věcech jejího zájmu. A do třetice chci jmenovat poslední knihu nedávno zesnulého *Umberta Eca Nulté číslo*, o níž jeho překladatelka Anežka Charvátová napsala: „Zachycuje moc masových médií v současné době, výmysly, manipulace, falzifikace veřejného mínění.“ K tomu není co dodat.

Hana Lipovská ekonomka

Boris Johnson: Faktor Churchill (Kniha Zlín 2016). Eurosociální všech stran razantně odhaluje britské kořeny smyslu pro svobodu, liberalismus i odpor k huráevropanství. Z jiného úhlu pohledu se politickým tlakům v britském referendu o vystoupení z EU věnuje román *Andrewa Marra Hlava státu*. V Británii vyšel, obdobně jako Churchillův ži-

votopis, již v roce 2014, české vydání se však objevilo symbolicky v týdnu po brexitu.

Pro pochopení Trumpova vítězství je přínosná i velmi kritická biografie *Michaela D'Antonia Donald Trump: Nespokojený* (Omega, 2016). Autor se vůči Trumpovi sice ostře vymezuje, o to cennější jsou však D'Antoniovu ukázky Trumpovy pracovitosti, vytrvalosti i dlouhodobých (a u nás téměř neznámých) politických aktivit.

Doporučuji rovněž knihu *Václava Klause ml.: Pondělní komentáře aneb Pravda psaná s láskou* (Fortuna Libri 2016). Kniha má leccos společného s Gogolovým Revizorem – na obě díla reaguje čtenář se smíchem a pobavením, obě se však ve skutečnosti věnují závažným problémům. I tato kniha proto patří ke knihám nadějeplného roku 2016.

Ladislava Chateau esejistka

Petr Volf: Sport je umění (Kant, 2015). Autor ve třinácti kapitolách, řazených podle jednotlivých sportovních disciplín, originálně zobrazil sport v českém umění. Autor zachytil nejen sportovce-umělce, ale i sportovní pomůcky a sportoviště. Petr Volf svým dílem zcela vyvrací představu, že umělec je kavárenský povaleč s ochablými svaly, holdující jen černé kávě nebo jinému moku. Své téma ztvárnil důkladně.

Petr Volf je věcný, konstatuje, že sport značně zdegeneroval; doping a cynismus je dnešní realita. A já už jen dodávám, že zběsilé fanouškovství, megalomanské finanční podpory a tendence z úspěšného sportovce udělat rychle *superstar*, posunulo dnešní sport do zóny *ubavit se k smrti*, a dokonce zařadilo až do kategorie sakrální.

Stane-li se, že sport přestane být vnímán jako hra, ale jako náhrada za city, za prožívání normálních lidských vztahů, začne tato vašeň člověka ohrožovat, a na jeho život má stejně zhoubný účinek jako droga, nemoc a podobné faktory. Pro úvahu o sportu mám jednu zvláštní kvalifikaci, v dětství, při jednom ambiciózním sportovním výkonu na zimním stadionu Štvanice, tak idylickém na Lhotákově obraze, jsem utrpěla těžký úraz, s jehož následky se vyrovnávám do-

NABÍZÍME

Institut Václava Klause nabízí sborník „**25 let české transformace**“ (2016). K základním kamenům české ekonomické transformace patřila vedle makroekonomické stabilizace i liberalizace cen a zahraničního obchodu a privatizace. Sborník připomíná výročí čtvrt století liberalizace cen a spuštění kuponové privatizace. Do sborníku přispěli **Václav Klaus, Jiří Weigl, Jana Furstová, Ladislav Minčíč, Dušan Tříška, Karel Dyba a Karel Zeman**. Předmluvu napsal **Jiří Weigl**.

160 stran, 100 Kč.

objednávky na: www.daranus.cz

dnes, vím dobře, že i Štvanice může být jen štvanice.

Libuše Benešová
literární historička

Marès Antoine: Edvard Beneš. Od slávy k propasti. Drama mezi Hitlerem a Stalinem (Argo 2016). K přečtení doporučuji rozsáhlý životopis Edvarda Beneše od francouzského historika, který všechny ožehavé otázky spojované s politikou Edvarda Beneše (Mnichov, poválečný odsun, Únor 1948) předkládá v kontextu světové i domácí politiky se zdravým odstupem od nacionálně motivovaných soudů. Výsledkem důkladného vytěžení archivních pramenů je živě napsaná a poutavá kniha.

Aleš Valenta
Institut Václava Klause

František Mikš v knize *Rudý kohout Picasso s podtitulem Ideologie a utopie v umění 20. století: od Malevičova černého čtverce k Picassově holubici míru* (2015) zkoumá na příkladu Kazimira Maleviče, Georga Grosze a Pabla Picassa příčiny spřízněnosti moderního umění a komunismu. Na otázku, co způsobilo tak prudký levicový obrat v uměleckém světě 20. století, odpověděl autor ve své nejnovější knize *Obrana ženských tvarů a jiné chestertonovské chvály a obrany* (2016) těmito slovy: „Moderní umění se stalo obětí falešné modly pokroku a honby za originalitou, zběsilého a neuváženého odhazování vžitých konvencí a technické zručnosti.“

Tomáš Břicháček
právník

Nejvíce mě oslovila kniha rozhovorů s kardinálem *Robertem Sarahem Dieu ou rien* (2015). Tento duchovní původem z Guineje patří k nejjasnějším hlasům zdravého konzervatismu v katolické církvi, které kontrastují s měknutím a vyprazdňováním se

círky ve vlně modernistické snahy zalíbit se světu. Sarah jako vnější pozorovatel obdivuhodně vystihuje krizi západní civilizace a zhoubnost novolevicového pokrokářství. – Četl jsem letošní slovenské vydání. Brzy by měl přijít i český překlad Bůh, nebo nic.

Marek Loužek
Institut Václava Klause

Henry Kissinger: Uspořádání světa (Prostor, 2016). Autor ukazuje, že zatímco mezinárodní hospodářská soustava je globální, politické uspořádání světa nadále stojí na národním státu. Hospodářství odstraňuje překážky toku zboží a kapitálu, naproti tomu mezinárodní politika se nadále opírá o národní zájem. Dochází k paradoxu: hospodářský blahobyt klíčové závisí na zdaru globalizace, avšak sám tento proces vyvolává politickou reakci, která maří globalizační aspirace.

Václav Pavlíček
profesor Právnické fakulty UK

V tomto roce jsem s velkým zájmem četl vzpomínky Anny Matičkové – Theinové s názvem „Jako zlatá zrnka písku“ (Litomyšl, 2015). Jinou klíčovou etapu české historie shrnuje přednáška Františka Šmahela v publikaci s názvem „Ve znamení císaře Karla IV. a mistra Jana Husa“ (Academia, 2016). Ukazuje dobu vlády Karla IV. také jako období intelektuálního kvasu, který zrodil husitství a reformaci i vzepětí českého národa v tehdejší neklidné době. Obě publikace různou metodou přispívají k pochopení dvou klíčových období historie české společnosti.

Stanislav Příbyl
církevní právník

Benjamin Kuras: Češi na vlásku. Příručka národního přežívání (Eminent, 2016). Kurasovy knižní publikace představují spíše „lehčí múzu“, ale prozrazují schopnost jejich autora

vyjádřit ve vtipné a nápadité zkratce to, co jiní popisují často v sáhodlouhých politologických, sociologických nebo historických traktátech. Nové rozšířené vydání Kurasovy knihy o Čechách bylo letos vydáno po dvaceti letech, a proto je zajímavé sledovat, co se po dvou desetiletích posunulo. Tak například mezi otřepanými hesly mělo panovat v době prvního vydání mj. „Myslíme (volno)trzně“. To už zní dnes jako z pohádky. Evidentní interpolaci a aktualizaci naopak představuje „Trump, Ivana – model úspěchu“.

Jan Koukal
člen dozorčí rady IVK

Letošní výběr byl složitější, neboť mám v čtenářském deníku několik loňských a i dřívějších titulů, např. Aleppský kodex od Matti Friedmana. Z letošních mne především oslovila kniha *George Friedmana Ohrožená Evropa* (Tomáš Krsek s.r.o., 2015). V roce, kdy autor opustil Stratfor americkou soukromou konzultační zpravodajskou agenturu a zakládá Geopolitical Futures. Kniha prostřednictvím rodné ságy proběhne válečné období minulého století a téměř exaktním způsobem pak autor předpovídá možné trendy v globální politice. Pro mne krásná soukromá polemika s autorem v samotě čtení.

Zdeněk Koudelka
rektor Vysoké školy Karla Engliše Brno

Jiří Pernes: *Moravští zemští prezidenti* (Moravské zemské muzeum Brno 2016). Jiří Pernes seznamuje s osudy moravských (moravskoslezských) zemských prezidentů Jan Černého (1918-39), Jaroslava Jana Cahy (1939-41) a Jaroslava Mezníka (1941). Po přečtení publikace se člověk dozví informace o představitelích státu ze stránek, které neplní dostupné encyklopedie, a pozná, že to s veřejným životem není dnes tak zlé, když se ve službě neumírá. ■

Rogoffův plán na zrušení hotovosti

Hana Lipovská
Ekonomicko-správní
fakulta Masarykovy
univerzity

Rušení hotovosti se v posledních letech stalo progresivistickým znakem pokroku a technologického vývoje vyspělých ekonomik. Takzvaná *bezhotovostní společnost* je dnes stejně oblíbenou (a stejně prázdnou) frází jako třeba průmysl 2.0, průmysl 3.0 či nejnověji a nejmoderněji průmysl 4.0. Kritici myšlenky bezhotovostní společnosti jsou pak útrpně vnímáni jen jako beznadějní zpátečníci tvrdohlavě stojící na brzdě pokroku.

Navzdory lacinému marketingovému tažení v boji proti hotovosti, které vydatně sponzorují vydavatelé platebních karet, však bezhotovostní společnost není otázkou po-

roku. Naopak, je nástrojem formování nové ekonomie a nové politiky. Zrušení hotovosti nemá otevírat dveře do nového lepšího světa, ale má umožnit praktikování nekonvenční (a také nebezpečné a nezodpovědné) měnové politiky *záporných úrokových sazeb*. V červnovém Newsletteru IVK to ostatně ve svém komentáři předjímá Václav Klaus a Jiří Weigl, když upozorňovali že „*nevyhnutelným následným opatřením, které by zavedení záporných sazeb znamenalo, by byl zákaz hotovosti nebo zavedení vázaných či nějak jinak blokových depozit. Stát by těmito opatřeními získal absolutní přehled, a tím i kontrolu nad ekonomickým chováním firem i občanů. Byla by to zásadní hrozba pro samotnou existenci ekonomické a politické svobody.*“

Rušení hotovosti

Nejnovější studie harvardského profesora Kennetha Rogoffa potvrzuje, že varování autorů IVK bylo opodstatněné. Kniha *The Curse*

of Cash (Princeton University Press 2016, 296 stran) je o to nebezpečnější, že v ní proslulý ekonom rušení hotovosti nejen obhajuje, ale zároveň také načrtává jasný plán, jak bezhotovostní společnosti docílit navzdory nevoli občanů. Rogoff ostatně s myšlenkou omezování hotovosti přišel již v roce 1998 ve svém článku *Foreign and Underground Demand for Euro Notes: Blessing or Curse?* (*Economic Policy*, 26, s. 263–303). Již tehdy totiž navrhoval stažení bankovek vyšších denominací z oběhu. V aktuální knize na tuto stať do určité míry navazuje.

Knihu otevírají statistiky, podle nichž objem hotovosti v posledních dvou dekádách rychle roste, přestože je oběživo v běžných platebních transakcích stále častěji nahrazováno bezhotovostními platbami. Koncem roku 2015 tak připadala na každého občana Spojených států průměrná hotovost ve výši 4 200 \$ (v České

republiky jde o částku zhruba poloviční – kolem 50 000 Kč). Po tomto dramatickém statistickém úvodu Rogoff dodává, že velký podíl na vysokém objemu hotovosti mají bankovky vysokých nominací – ve Spojených státech tedy především stodolarové „frankliny“ a v eurozóně pětiseturové bankovky.

Z této přehledy se dále odvíjí výčet argumentů, kterými Rogoff rušení hotovosti podporuje. Cituje výzkumy, podle kterých je většina hotovosti používána v šedé a černé ekonomice: v obchodu s drogami, při vydírání a uplácení, obchodování s lidmi a praní špinavých peněz či při nedaněných platbách. Zrušení hotovosti by tedy podle něj logicky mělo významný dopad na boj s daňovými úniky, které by poklesly o 10–15 %. Toto číslo je samo o sobě úsměvné. Z podstaty neznáme objem daňových úniků, pokoušet se tedy odhadovat jejich změnu je jen lehkovážným generováním náhodných čísel.

V bezhotovostní společnosti podle Rogoffa také poklesne kriminalita, neboť hotovost podporuje nejen rozvoj šedé ekonomiky, ale také nelegální migraci a následně nelegální zaměstnávání nelegálních migrantů. Hotovost prý zaručuje anonymitu při kriminální činnosti a stojí za korupcí: pokud by neexistovala hotovost, nebylo by podle Rogoffa snadné podplácet úředníky. Věhlasný ekonom si zjevně neuvědomuje, či spíše nechce uvědomit, že státními regulacemi vyvolaná korupce nabývá formy hotovostních plateb snad jen v zemích třetího světa. Korupci lze omezit jedině omezením veřejného sektoru (jak pěkně popisují Ryska a Průša v publikaci IVK 6/2016 *Korupce: Ekonomie vs. mýty*), nikoli omezením hotovosti. Zcela „zásadním“ argumentem, který má v oblíbenosti i Evropská centrální banka, je pak používání hotovosti teroristy. Skutečně se Rogoff (a Draghi) domnívají, že se zrušením pětiseturových bankovek sníží počet teroristických útoků?

Kromě těchto téměř povinných tradičních argumentů uvádí Rogoff také tři obdivuhodné originální body. Jasně si totiž všímá, že hotovost je padělatelná. Odhlédneme-li od toho, že padělání hotovosti představuje v současnosti jen nepatrný problém (podíl padělků v roce 2015 tvořil v České republice necelých 0,0005 % veškerého oběživa), padělatelství podléhá samozřejmě i platební karty. Podle amerického ministerstva spravedlnosti se padělky podílejí na téměř 40 % všech podvodů s platebními kartami. Zrušení hotovosti by tedy padělatele platebních karet jen motivovalo ke zvýšenému úsilí.

Oběživo škodí zdraví

Druhým obdivuhodným postřehem je Rogoffovo tvrzení, že kdyby neexistovaly papírové peníze, v Německu by možná bylo

nedošlo k hyperinflaci ani ke druhé světové válce. Čtenář jen marně doufá, že se kandidát Nobelovy ceny právě pokusil o nevydřený žert. Chápat hyperinflaci coby příčinu druhé světové války znamená ignorovat politický a ekonomický vývoj ve Výmarské republice. Tvrdit s vážnou tváří, že hyperinflace vznikne tištěním papírových peněz, je pak zhruba stejně nesmyslné jako tvrdit, že za vznik hyperinflace může vynález tiskařského stroje.

Vrcholný argument v boji proti hotovosti představuje poslední Rogoffův objev: oběživo škodí zdraví.

Vrcholný argument v boji proti hotovosti však představuje poslední Rogoffův objev: oběživo škodí zdraví, neboť se jeho prostřednictvím mohou šířit choroby. Jednodolarová bankovka prý obsahuje „tisíce mikrobů včetně široké škály bakterií, z nichž jsou některé odolné vůči antibiotikům“. Bankovky by proto mohly být účinně použity jako prostředek rozšiřování pandemií. Jakákoli polemika s tímto argumentem je patrně zcela zbytečná. Můžeme se jen ptát, zda by profesor Rogoff nechtěl spolu s hotovostí ze stejného důvodu zrušit i kliky u dveří.

Příznačné je, že se tyto uvedené argumenty Rogoff ani nesnaží podkládat nosnými důkazy. Sám je zjevně nebere vážně. Vrší je ledabyle na sebe v průběhu kapitol tak, že je celkově patrný jejich pravý smysl: má se mezi ně šikovně ukrýt jediný skutečně zásadní důvod rušení hotovosti, tedy *zavedení záporných úrokových sazeb*. Rogoff patří mezi skalní příznivce této nové a nebezpečné monetární politiky. Doslova proto uvádí, že *zrušení hotovosti ušlape centrálním bankám cestičku pro zavedení politiky negativních úrokových sazeb, neboť pokud lidé mohou utíkat od běžných účtů k papírovým penězům, nikdy se nebudou ochotni se zápornými úrokovými sazbami smířit*. Optimisticky se přitom domnívá, že vlády budou prostřednictvím záporných úrokových sazeb usilovat jen o stimulaci ekonomiky (jakkoli je tento argument sám o sobě diskutabilní), nikoli o generování dodatečných příjmů státního rozpočtu.

Diktatura strachu

Rogoff ve své knize postupně odhaluje jednotlivé kroky nutné ke zrušení hotovosti. Jeho plán je založen na plíživé změně. Přechod k hotovosti musí být podle Rogoffova plánu pomalý a gradualistický. Navrhuje proto nejprve rušení bankovek nejvyšších nominací a zároveň omezování vysokých plateb v hotovosti. Lidé, kteří drží hotovost v bankovkách nejvyšších hodnot, by se měli podle Rogoffa postupně začít bát,

že vláda bude požadovat podrobné informace o každém, kdo tyto bankovky uloží v bance – nebo že dokonce tyto bankovky prohlásí za neplatné.

Tato diktatura strachu je přitom podle Rogoffa zcela správná. „Slušní lidé“ stodolarové nebo pětiseturové bankovky v peněžence nenosí. Kdo je přece jen má, musí počítat s tím, že bude automaticky považován za podezřelého. V další fázi, během deseti až patnácti let, budou postupně stahovány bankovky nižších a nižších hodnot, až nakonec ty nejmenší budou nahrazeny mincemi. Smyslem této substituce je lidem co možná nejvíce zne-příjemnit a ztížit používání hotovosti (je přece jen rozdíl, zda máme v peněžence tisícikorunovou bankovku nebo padesát dvacetikorun).

Chudí lidé musí v Rogoffově plánu dostat volný přístup k běžným účtům, platebním kartám i chytrým telefonům zdarma. Tuto *finanční inkluzi*, jak celý proces Rogoff příhodně nazývá, by přitom měly financovat samy obchodní banky, které by vzniklé náklady přenesly na ostatní platící klienty. Povýšené a nafoukané přehlížení skutečnosti, že zrušení hotovosti by ztížilo život především starším lidem, je už jen příznačným detailem celého plánu. Používání platebních karet či internetového bankovníctví skutečně není pro řadu lidí mimo harvardskou či pražskou kavárnu samozřejmé. Obezřetní lidé navíc, po nedávných řeckých a kyperských zkušenostech, budou vždy preferovat držení jistého objemu hotovosti pro případ další krize. V bezhotovostní společnosti by se však i oni stali jen rukojmím chybné monetární a fiskální politiky svého státu.

Obrana hotovosti tak není obranou reliktu dávné minulosti, nýbrž obranou naší budoucnosti, obranou naší ekonomické i politické svobody.

Konečným cílem je stav, kdy peníze přestanou plnit funkci prostředku směny a zůstanou pouze zúčtovací jednotkou. O arogantnosti celé myšlenky svědčí i Rogoffova poznámka, že by rušení hotovosti mělo být v ideálním případě zaváděno zároveň ve více vyspělých zemích, protože by se pak politicky snáze prodalo voličům.

Na celém, jinak více než hrozivém Rogoffově plánu je sympatické alespoň to, že nezastírá hlavní cíl rušení hotovosti. Smyslem skutečně není pokrok, pohodlí a technologický rozvoj, ale pouze a jenom hladká změna režimu monetární politiky na politiku záporných úrokových sazeb. Obrana hotovosti tak není obranou reliktu dávné minulosti, nýbrž obranou naší budoucnosti, obranou naší ekonomické i politické svobody. ■

O nostalgii za starým režimem

Petr Hampl
sociolog

„Zlatý komunisti!“ Takové a podobné výkřiky byly ještě před pár lety nevíтанé, ale dnes se stávají součástí běžné diskuze. Bohužel neexistují jednoznačná konzistentní data, která by nám umožnila vidět v časových řadách, jak se pohled veřejnosti na předlistopadový režim vyvíjí. Nicméně z útržkových informací lze soudit, že přibývá těch, kdo současný politicko-ekonomický režim hodnotí jako horší než ten předlistopadový, a že tento trend existuje minimálně od roku 2005.

Když vedete pravidelné besedy a debaty, všimnete si ještě další změny. Přibližně před deseti lety adorovali husákovský režim především staří lidé, s ním emotivně výrazně spjatí. Dnes se s postojem ve prospěch ancien régime setkáte často u drobných řemeslníků, tedy v té společenské vrstvě, která by měla být nejsilnější oporou kapitalismu. Proti starému socialismu naopak velmi často horlí státem placení vzdělanci a umělci, z nichž mnozí jsou titíž, kteří oddaně pracovali pro normalizační režim. A nejde o přechodný trend. Agentura STEM už v roce 2013 konstatovala, že sympatií k předlistopadovému režimu přibývá zejména mezi pravicově orientovanými voliči.

V takové situaci máme dvě možnosti. Buď můžeme dát průchod povýšenému kazatelskému tónu, vybudit emoce a stěžovat si, že občané jsou natolik nekvalitní, že odmítají mít správné priority. Nebo se můžeme na situaci podívat analyticky očima a položit si otázku, proč má významná skupina občanů pocit, že došlo ke snížení jejich životních šancí (připomínáme, že tou skupinou nejsou předlistopadoví strániční funkcionáři), tedy otázku, kde se bere ten optický klam. A pokud o optický klam nejde, čím jsou ony životní šance omezovány. Nepopíráme, že určitou roli může hrát zpětné idealizování něčeho, co se událo před mnoha lety. Mohou tak být vytvářeny legendy o technologické vyspělosti předlistopadového socialismu (které mají pravdivé jádro, nicméně jsou zpravidla dramaticky nadsazené), životní úrovni, vyspělosti zdravotnictví apod. Nicméně výzkum, který provedla agentura STEM v roce 2009, ukázal masivní převahu názoru, že v ekonomických a sociálních otázkách na tom byl socialistický režim mizerně. A v dalším dotazování v roce 2013, tedy za hospodářské krize, vystavili dotazovaní velmi podobné vysvědčení.

Po celkové ekonomicko-sociální úrovni se tedy nestýská. Stejně tak musíme zdůraz-

nit, že nikdo nebo téměř nikdo neteskní po brutálním režimu 50. let. Lidé srovnávají současnost s posledními roky Husákovy prezidentovány. Už v roce 1964 napsal Herbert Marcuse, jeden z otců zakladatelů současného kavárenského neomarxismu, že dělnická třída zklamala, ztratila zájem o revoluční ideály a osvojila si ideály buržoazní. Dělník nesní o světové revoluci, ale o hodné manželce, domku na předměstí a malém automobilu. Byl to dobrý postřeh.

A po letech můžeme konstatovat, že stejně zklamaly i východoevropské režimy. Minimálně od konce 60. let už fakticky neřešily vytvoření nového člověka, ale řešily, jak zajistit dělníkům životní úroveň a životní styl americké střední třídy padesátých let. V tom můžeme vidět i jeden z klíčů k pochopení jejich rozpadu. Celkové cíle režimů nešly dohromady s ekonomickým systémem vhodným spíše pro potřeby obrovského převýchovného tábora.

Navíc, pokud lidé vzpomínají na husákovské doby v dobrém, nevzpomínají v dobrém na všechny aspekty tehdejšího režimu. Typická výpověď spíše říká, že některé aspekty současnosti jsou natolik nesnesitelné, že překonnávají nejčastější výhrady vůči režimu předchozího (nemožnost podnikat, nemožnost cestovat, nedostatek zboží apod.).

Co tedy vzbuzuje takovou nespokojenost? V posledním roce to jsou nejspíš otázky imigrace a národní bezpečnosti, ale k tomu zatím nemáme jednoznačná data. Příslušná data navíc chybí i ve starších výzkumech, protože sociology jednoduše nenapadlo se na takové věci ptát. Nicméně u toho dosud nejsostifikovanějšího, který provedl STEM v roce 2009, si můžeme povšimnout, že i ti, kdo hodnotí polistopadové uspořádání jako lepší a přinášející vyšší kvalitu života, se dívají velmi negativně na otázky související s morálkou a bezpečností. To podle všeho ukazuje k rozpadu hodnotového systému, což lze rozdělit do několika položek.

Práce jako hodnota. Ve vzpomínkách jsou doby, kdy práce byla pokládána za něco tak posvátného, že nemít formální zaměstnání bylo dokonce trestným činem. Samozřejmě, výjimek bylo nespočet, ale všechny je lze v zásadě označit za poruchy. To je něco úpl-

ně jiného než systém, který oficiálně prohlašuje, že „diskriminovaní“ nemusí pracovat, kde lidé na dávkách jsou někdy bohatší než pracující a kdy se lidem z fabrik vysmívají aktivisté z neziskovek placení z jejich daní.

Rodina. V paměti jsou časy, kdy bylo naprosto samozřejmé, že se muž po vojné ožení, bude mít děti a mladá rodina dostane nejlepší podporu, jaké je chudý socialistický stát schopen. Alternativní formy soužití byly tolerovány, ale nikoliv podporovány, a už vůbec ne preferovány. Je možné někomu vyčítat, že to pokládá za lepší stav než dnešní?

Národ. Národní hrdost, připomínání velkých etap českých dějin – to převzali komunisté ještě z masarykovské republiky a udržovali při životě. Ostatně, národní citění je jednou z nutných podmínek, aby se lidé cítili ve své zemi doma a bezpečně. V listopadu 89 nikoho ani ve snu nenapadlo, že by české vlastenectví mělo být nahrazováno globálním citěním a multikulturalismem.

Soukromí. „Za komunistů jsem mohl odjet na chatu. Tam jsem měl své přátele a tam to byl můj svět. Nikomu nebylo nic do toho, co tam dělám. Ani komunistické straně,“ řekl mi nedávno jeden známý. Rozhodně nebylo původním úmyslem komunistického režimu vytvořit takovou soukromou zónu. Ale došlo k tomu, byť spíš shodou náhod a okolností. V každém případě to kontrastuje se snahou současného režimu detailně regulovat všechny oblasti lidského života.

Kdyby se národ skládal ze samých analytiků, věděli by lidé, že onen zlom směrem k likvidaci tradičních hodnot se neodehrál v roce 1989, ale až někdy o deset let později. Klíčovým milníkem bylo jmenování Vladimíra Špidly ministrem sociálních věcí. Jenže žádný národ se z analytiků neskládá a paměť je nepřesná. Navíc orientaci komplikuje skutečnost, že profesionální bojovníci proti tradičním hodnotám se vesměs pohybovali v blízkosti Václava Havla a byli tudíž aktivní již od listopadu 89.

V každém případě je dobré vystříhat se karatelského tónu. Obyvatelům České republiky nechybí marxistický socialismus. Chybí jim stát, který bude respektovat jejich základní přirozené citění. ■

Předplatné na rok 2017

INSTITUT
VÁCLAVA
KLAUSE

Předplatné IVK zahrnuje pravidelný newsletter, sborníky a ostatní publikace, pozvánky na semináře.

Základní cena předplatného je 660 Kč.

Studentské předplatné 330 Kč.

predplatne@institutvk.cz